Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
MACIEJ SZPUNAR IŠVADA,
pateikta 2016 m. rugsėjo 8 d.[1]

Byla C-133/15

H. C. Chavez-Vilchez,
P. Pinas,
U. Nikolic,
X. V. Garcia Perez,
J. Uwituze,
I. O. Enowassam,
A. E. Guerrero Chavez,
Y. R. L. Wip

(Centrale Raad van Beroep (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Sąjungos pilietybė — SESV 20 straipsnis — Valstybės narės atsisakymas suteikti teisę gyventi šalyje trečiosios valstybės piliečiui, faktiškai prižiūrinčiam savo nepilnametį vaiką, šios valstybės narės pilietį — Kito iš tėvų, šios valstybės piliečio, buvimas šios valstybės teritorijoje — Įpareigojimas trečiosios valstybės piliečiui įrodyti kito iš tėvų negalėjimą rūpintis vaiku, dėl ko vaikas būtų priverstas išvykti iš savo pilietybės valstybės teritorijos, jeigu vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje“

Turinys

I – Įžanga . . . 3

II – Teisinis pagrindas . . . 3

A – Sąjungos teisė . . . 3

1. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo . . . 3

2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija . . . 3

3. Direktyva 2004/38/EB . . . 4

B – Nyderlandų teisė . . . 4

1 — Originalo kalba: prancūzų.

III – Pagrindinių bylų faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme 7

IV – Analizė 9

A – Pirminės pastabos 10

1. Vaiko intereso principas 10

2. Pagrindinėse bylose nagrinėjamų situacijų heterogeniškumas 11

3. Nyderlandų administracinių institucijų praktika ir procedūros pagal užsieniečių teisę 12

B – H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip bei jų dukterų situacijos nagrinėjimas atsižvelgiant į SESV 21 straipsnio 1 dalį ir Direktyvą 2004/38 13

1. Dėl H. C. Chavez-Vilchez dukters naudojimosi judėjimo laisve poveikio 14

a) Trumpa teismo praktikos dėl Direktyvos 2004/38 taikytinumo tokiu atveju, kai Sąjungos pilietis, kuris faktiškai prieš tai pasinaudojo judėjimo laisve, persikelia į savo pilietybės valstybe narę, apžvalga 14

b) Dėl Direktyvos 2004/38 5 straipsnio taikytinumo, jeigu nepilnametis vaikas, Sąjungos pilietis, kuris faktiškai prieš tai pasinaudojo savo judėjimo laisve, persikelia į savo pilietybės valstybe narę lydimas giminaičio trečiosios valstybės piliečio, kuris vienas jį prižiūri 15

2. Dėl Y. R. L. Wip dukters naudojimosi laisvo judėjimo teise poveikio 17

C – Vaikų, visada gyvenusių savo valstybėje narėje kartu su motina, kuri juos faktiškai prižiūri viena, situacijos analizė, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį 17

1. Pirmasis ir antrasis prejudiciniai klausimai 17

a) Sąjungos pilietybė: esminis Sąjungos piliečių statusas 18

b) Dėl specifinio pagrindinėse bylose nagrinėjamų situacijų pobūdžio 19

c) Dėl proporcingumo principo laikymosi ir tėvo, trečiosios valstybės piliečio, bei vaiko, Sąjungos piliečio, tarpusavio priklausomumo santykio 21

d) Tarpinė išvada 22

2. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo 22

V – Išvada 23

I – **Įžanga**

1. *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateikti klausimai iš esmės susiję su tuo, ar pagal SESV 20 straipsnį valstybei narei draudžiama atsisakyti nepilnamečio vaiko, šios valstybės narės, kurioje jis visada gyveno, piliečio, vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, suteikti teisę gyventi šalyje, nors šis trečiosios valstybės pilietis faktiškai prižiūri šį vaiką, jeigu neįrodyta, kad kitas iš tėvų, taip pat šios valstybės narės pilietis, gali faktiškai prižiūrėti vaiką.

2. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog iš Nyderlandų administracinės praktikos matyti, kad teismo praktika, suformuluota Sprendime *Ruiz Zambrano* [2], yra aiškinama taip siaurai: manoma, kad pagal šią teismo praktiką vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, išvykus iš Europos Sąjungos teritorijos vaikas, Sąjungos pilietis, gali toliau veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurias jam suteikia jo, kaip Sąjungos piliečio, statusas. Nyderlandų kompetentingų institucijų nuomone, ši teismo praktika taikytina, tik jeigu tėvas negali pasirūpinti vaiku, nes yra miręs, sėdi kalėjime, yra uždarytas psichiatrijos įstaigoje, yra neveiksnus ar dingęs be žinios arba jeigu jo prašymą skirti vaiko, Sąjungos piliečio, globą, atmetė teismas.

3. Tame sprendime, kuriame Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad pagal Sąjungos teisę draudžiamos tokios nacionalinės priemonės, dėl kurių Sąjungos piliečiai negali veiksmingai naudotis su jų, kaip Sąjungos piliečių, statusu susijusiomis pagrindinėmis teisėmis, tikrai buvo atsižvelgta į vaiko intereso principą. Manau, kad nagrinėdamas šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teismas galės aiškiau jį išanalizuoti.

II – **Teisinis pagrindas**

A – *Sąjungos teisė*

1. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

4. SESV 20 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta Sąjungos pilietybė ir pagal šią nuostatą „kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę“, yra Sąjungos pilietis. SESV 20 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta, kad Sąjungos piliečiai turi „teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje“.

5. SESV 21 straipsnio 1 dalyje priduriama, kad asmuo gali įgyvendinti šią teisę „laikydamasis Sutartyse ir joms įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų“.

2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

6. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 7 straipsnyje „Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą“ nustatyta, kad „kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas“.

2 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124).

3. Direktyva 2004/38/EB [3]

7. Direktyvos 2004/38/EB 5 straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyta:

„1. Nepažeidžiant nuostatų dėl kelionės dokumentų, taikomų nacionaliniam pasienio patikrinimui, valstybės narės suteikia tapatybės kortelę ar pasą turintiems Sąjungos piliečiams ir pasą turintiems šeimos nariams teisę įvažiuoti į jų teritoriją.

<…>

4. Jei Sąjungos pilietis ar šeimos narys, kuris nėra valstybės narės pilietis, neturi būtinų kelionės dokumentų arba, jei reikalaujama, būtinų vizų, atitinkama valstybė narė, prieš grąžindama juos, suteikia tokiems asmenims visas pagrįstas galimybes gauti būtinus dokumentus ar pristatyti juos jiems per pagrįstą laikotarpį, patvirtinti ar kitomis priemonėmis įrodyti, kad jie turi laisvo judėjimo ir gyvenimo šalyje teisę.“

B – *Nyderlandų teisė*

8. 2000 m. Įstatymo dėl užsieniečių (*Vreemdelingenwet 2000*, toliau – Įstatymas dėl užsieniečių) 1 straipsnyje nustatyta:

„Šiame įstatyme ir juo remiantis priimtose nuostatose:

<…>

e) Bendrijos piliečiai:

1° Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, kuriems pagal Europos bendrijos steigimo sutartį leidžiama įvažiuoti į kitos valstybės narės teritoriją ir joje gyventi;

2° 1 punkte nurodytų asmenų šeimos nariai, trečiųjų valstybių piliečiai, kuriems įgyvendinant Europos bendrijos steigimo sutartį priimtu sprendimu leidžiama įvažiuoti į valstybės narės teritoriją ir joje gyventi;

<…>“.

9. Šio įstatymo 8 straipsnyje numatyta:

„Užsienietis gali teisėtai gyventi Nyderlanduose tik:

<…>

e) kaip Bendrijos pilietis tol, kol gyvena Nyderlanduose pagal Europos bendrijos steigimo sutartyje ar Europos ekonominės erdvės susitarime nustatytą tvarką;

f) jeigu iki sprendimo dėl prašymo suteikti leidimą gyventi šalyje <…> priėmimo remiantis šiuo įstatymu priimta nuostata arba teismo sprendimu užsienietis neišsiunčiamas, kol nepriimtas sprendimas dėl jo prašymo;

3 — 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46 ir klaidų ištaisymas OL L 274, 2009, p. 47).

g) jeigu iki sprendimo dėl prašymo suteikti leidimą gyventi šalyje <…>, pratęsti leidimo gyventi šalyje galiojimą <…> arba pakeisti galiojimo laikotarpį remiantis šiuo įstatymu, pagal jį priimta nuostata arba teismo sprendimu užsienietis neišsiunčiamas, kol nepriimtas sprendimas dėl jo prašymo;

h) jeigu iki sprendimo dėl prieštaravimo arba skundo priėmimo pagal šį įstatymą, juo remiantis priimtą nuostatą arba remiantis teismo sprendimu užsienietis neišsiunčiamas, kol nepriimtas sprendimas dėl jo protesto arba skundo.“

10. To paties įstatymo 10 straipsnyje nustatyta:

„1. Užsienietis, kuris gyvena šalyje neteisėtai, negali prašyti administraciniu sprendimu suteikti išmokų, paslaugų arba pagalbos. Pirmasis sakinys *mutatis mutandis* taikomas įstatyme arba administracinėje praktikoje numatytų lengvatų ir privilegijų atžvilgiu.

2. Nuo 1 dalies galima nukrypti, jei užsienietis prašo suteikti galimybę mokytis, būtinąją medicininę priežiūrą, išvengti visuomenės sveikatos pažeidimų arba suteikti paramą dėl bylinėjimosi išlaidų.

3. Prašymo patenkinimas nesuteikia teisės teisėtai gyventi šalyje.“

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad už Įstatymo dėl užsieniečių įgyvendinimą yra atsakingas *Staatsecretaris van Veiligheid en Justitie* (saugumo ir teisingumo valstybės sekretorius, toliau – valstybės sekretorius). *Immigratie-en Naturalisatiedienst* (Migracijos ir natūralizacijos tarnyba, (IND)), be kitų užduočių, taip pat pavesta įgyvendinti Įstatymą dėl užsieniečių, nes ši tarnyba nagrinėja visus prašymus dėl leidimo gyventi šalyje ir priima sprendimus dėl jų valstybės sekretoriaus vardu [4].

12. Aplinkraštį *Vreemdelingencirculaire 2000* (2000 m. aplinkraštis dėl užsieniečių, toliau – Aplinkraštis dėl užsieniečių) sudaro valstybės sekretoriaus priimtų instrukcijų visuma. Šis aplinkraštis yra prieinamas visiems, ir kiekvienas asmuo gali remtis instrukcijomis. Nagrinėdama prašymus dėl leidimo gyventi šalyje, kuriuos nagrinėti ji paskirta kaip nacionalinė kompetentinga institucija, IND privalo laikytis šių instrukcijų. Ji gali nukrypti nuo šių instrukcijų tik motyvuotai ir išimtiniais atvejais, į kuriuos nebuvo atsižvelgta jas rengiant.

13. Tuo metu, kai klostėsi pagrindinės bylos aplinkybės, galiojusios redakcijos Aplinkraščio dėl užsieniečių B dalies 2.2 skirsnyje pateikiamos šios instrukcijos:

„Užsienietis teisėtai gyvena šalyje, kaip tai suprantama pagal [Įstatymo dėl užsieniečių] 8 straipsnio e punktą, jeigu tenkina visas išvardytas sąlygas:

— užsienietis turi nepilnametį vaiką, kuris turi Nyderlandų pilietybę;

— užsienietis šį vaiką išlaiko ir gyvena kartu su juo ir

— šis vaikas, jeigu užsieniečiui nebus suteikta teisė gyventi šalyje, turės išvykti kartu ir palikti Europos Sąjungos teritoriją.

4 — Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad su užsieniečių teise susijusiose bylose aukščiausios instancijos teismas yra *Raad van State* (Valstybės Taryba, Nyderlandai) administracinių bylų skyrius. Bylose, susijusiose su Darbo ir socialinės paramos įstatymu (*Wet Werk en Bijstand*, toliau – Socialinės paramos įstatymas), aukščiausios instancijos teismas yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Bylose, susijusiose su Bendruoju vaiko išmokų įstatymu (*Algemene Kinderbijslagwet*, toliau – Vaiko išmokų įstatymas), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimus dar galima apskųsti *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas), kiek tai susiję su sąvokos „apdraustasis“ išaiškinimu, įskaitant šios sąvokos aspektus tarptautinėje teisėje.

Bet kuriuo atveju IND nemano, kad vaikas [kurio tėvas ar motina yra užsienietis (-ė)] privalo išvykti kartu [su savo vienu iš tėvų, kuris yra užsienietis] ir palikti Europos Sąjungos teritoriją, jeigu jis turi kitą iš tėvų, kuris teisėtai gyvena šalyje pagal <…> [Įstatymą dėl užsieniečių] arba turi Nyderlandų pilietybę, ir jeigu tas kitas iš tėvų gali realiai rūpintis vaiku.

IND visais atvejais remiasi tuo, kad kitas iš tėvų gali realiai rūpintis vaiku, jeigu:

— kitas iš tėvų įgyvendina teisę rūpintis vaiku arba teisė rūpintis jam dar gali būti suteikta, ir

— kitas iš tėvų gali teikti pagalbą ir paramą prižiūrint ir auginant vaiką, kurią teikia tarnybos arba socialinės organizacijos. IND tai supranta ir kaip piniginių išmokų skyrimą iš valstybės lėšų, į kurias iš esmės turi teisę visi Nyderlanduose gyvenantys piliečiai.

Bet kuriuo atveju, IND nuomone, kitas iš tėvų negali realiai rūpintis vaiku, jeigu jis:

— kali arba

— įrodo, kad jam negali būti suteikta vaiko globa.“

14. Pagal Nyderlandų teisės aktus tėvai, trečiosios valstybės piliečiai, turi turėti teisę gyventi šalyje, kad galėtų pretenduoti į Socialinės paramos įstatyme arba Vaiko išmokų įstatyme numatytas išmokas.

15. 1998 m. liepos 1 d. įsigaliojo 1998 m. kovo 26 d. Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Įstatymas dėl užsieniečių ir kai kurie kiti įstatymai ir pagal kurį, norėdamas kreiptis į administracines institucijas paslaugų, išmokų, atleidimų ir leidimų, asmuo turi teisėtai gyventi Nyderlanduose. Šis įstatymas dar vadinamas „sujungimo įstatymu“. Kiek tai susiję su kitais užsieniečiais, kurie nėra Sąjungos piliečiai, šiuo įstatymu į socialinės paramos teisės aktus buvo įtrauktas reikalavimas gauti kompetentingos institucijos išduotą leidimą gyventi šalyje, kad asmuo galėtų būti prilygintas Nyderlandų piliečiui, o Vaiko išmokų įstatyme tam, kad asmuo būtų laikomas apdraustuoju, buvo nustatytas lygiavertis reikalavimas.

16. Prašymą suteikti leidimą gyventi šalyje reikia pateikti IND. Ši tarnyba priima sprendimą dėl teisės gyventi šalyje valstybės sekretoriaus vardu.

17. Prašymai skirti vaiko išmoką pagal Vaiko išmokų įstatymą pateikiami *Sociale verzekeringsbank* (Socialinio draudimo kasa (*SvB*), Nyderlandai).

18. Prašymą dėl socialinės paramos pagal Socialinės paramos įstatymą suinteresuotieji asmenys turi pateikti savo gyvenamosios vietos savivaldybės kolegijai.

19. Socialinės paramos įstatymo 11 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas Nyderlanduose gyvenantis pilietis, šalyje esantis tokioje situacijoje, kuri jam neleidžia išsilaikyti savo lėšomis, arba tokia situacija jam gali grėsti, turi teisę į valstybės teikiamą socialinę paramą.

2. 1 dalyje nurodytiems piliečiams, išskyrus Direktyvos 2004/38/EB 24 straipsnio 2 dalyje išvardytus atvejus, prilyginami užsieniečiai, kurie teisėtai gyvena Nyderlanduose, kaip tai suprantama pagal [Įstatymo dėl užsieniečių] 8 straipsnio a–e punktus ir 1 punktą.

<…>“.

20. Šio įstatymo 16 straipsnyje numatyta:

„1. Asmeniui, kuris neturi teisės į socialinę paramą, savivaldybės kolegija, atsižvelgusi į visas konkretaus atvejo aplinkybes ir nukrypdama nuo šios dalies, gali suteikti socialinę paramą, jeigu tai būtina remiantis privalomaisiais pagrindais.

2. 1 dalis netaikoma kitiems negu 11 straipsnio 2 ir 3 dalyse išvardytiems užsieniečiams.“

21. Vaiko išmokų įstatymo 6 straipsnyje numatyta:

„1. Pagal šį įstatymą apdraustuoju laikomas:

a) rezidentas ir

b) nerezidentas, kuris už Nyderlanduose pagal darbo sutartį atliktą darbą apmokestintas pajamų mokesčiu.

2. Nedraudžiami užsieniečiai, kurie pagal [Įstatymo dėl užsieniečių] a–e punktus ir 1 punktą neteisėtai gyvena Nyderlanduose.“

III – **Pagrindinių bylų faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme**

22. Aštuonios pagrindinės bylos yra susijusios su ieškovių pateiktais prašymais skirti socialinę paramą (*bijstandsuitkering*) pagal Socialinės paramos įstatymą ir (arba) prašymais skirti vaiko išmoką (*kinderbijslag*) pagal Vaiko išmokų įstatymą.

23. Venesuelos pilietė H. C. Chavez-Vilchez 2007–2008 m., turėdama turistinę vizą, atvyko į Nyderlandus aplankyti Nyderlandų piliečio Koopman. 2009 m. kovo 30 d. porai gimė dukra Angelina, kurią Koopman pripažino ir kuri dėl šios priežasties turi Nyderlandų pilietybę. Visi trys iki 2011 m. gyveno Vokietijoje. 2011 m. birželio mėn. Koopman išvarė H. C. Chavez-Vilchez iš namų kartu su dukra. H. C. Chavez-Vilchez su dukra išvyko iš Vokietijos ir dabar gyvena Arnhemo (Nyderlandai) savivaldybės krizių centre, kuriame apsistojo tam tikram laikui. Nuo tada H. C. Chavez-Vilchez prižiūri dukrą, ji pareiškė, kad Koopman neprisideda nei prie dukros išlaikymo, nei prie jos ugdymo.

24. Surinamo pilietė P. Pinas nuo 2004 m. turėjo leidimą gyventi šalyje, kuris 2006 m. buvo panaikintas. Ji gyvena Almerėje (Nyderlandai) ir turi keturis vaikus. Viena iš jos dukterų Shine gimė 2009 m. gruodžio 23 d. iš santykių su Nyderlandų piliečiu Mawny. Jis pripažino dukrą, todėl ji yra Nyderlandų pilietė. Dukrą prižiūri ir P Pinas, ir Mawny, tačiau jie gyvena atskirai, ir tėvas neprisideda prie dukters išlaikymo. Mawny ir Shine palaiko ryšį, tačiau nėra teisiškai susitarta dėl teisės ją lankyti.

25. U. Nikolic atvyko į Nyderlandus 2003 m. iš vienos iš buvusios Jugoslavijos šalių. Jos pilietybė nėra aiški, nes pamesti asmens tapatybės dokumentai. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, gali būti, kad ji turi Kroatijos pilietybę. Jos prašymas suteikti leidimą gyventi šalyje atmestas 2009 m. 2010 m. sausio 26 d. jai ir Nyderlandų piliečiui F. van de Pluijm gimė dukra Esther. F. van de Pluijm pripažino dukrą, todėl ji yra Nyderlandų pilietė. U. Nikolic gyvena Amsterdame (Nyderlandai) ir prižiūri dukrą. Jos abi gyvena savivaldybės priėmimo centre. U. Nikolic pareiškė, kad negali gyventi kartu su dukters tėvu, nes jis pagal programą gyvena bendruomenėje.

26. Nikaragvos pilietė X. V. García Pérez atvyko į Nyderlandus 2001–2002 m. iš Kosta Rikos, lydima Nyderlandų piliečio Schwencke. 2008 m. balandžio 9 d. gimė jų dukra Angely. Schwencke pripažino dukrą, todėl ji turi Nyderlandų pilietybę. X. V. García Pérez gyvena Harleme (Nyderlandai) ir prižiūri dukrą. Schwencke neprisideda prie Angely išlaikymo ir jo dabartinė gyvenamoji vieta nežinoma. Iš Gyventojų registro duomenų matyti, kad Schwencke 2009 m. birželio 8 d. išvyko į Kostą Riką. X. V. García Pérez turi antrą vaiką, tačiau Schwencke nėra jo tėvas. Šeima gyvena savivaldybės priėmimo centre.

27. Ruandos pilietei J. Uwituze 2011 m. gruodžio 12 d. gimė dukra Habibatou. Nyderlandų pilietis A. Fofana pripažino vaiką, todėl jis turi tėvo pilietybę. Tėvas neprisideda prie dukters išlaikymo ir ugdymo. Jis pareiškė, kad negali ir nenori ja rūpintis. J. Uwituze kartu su dukra gyvena Hertogenboso (Nyderlandai) savivaldybės priėmimo centre.

28. Surinamo pilietė Y. R. L. Wip pagimdė du vaikus – 2009 m. lapkričio 25 d. dukrą Shalomie, o 2012 m. lapkričio 23 d. sūnų Joe. Panka ir jo vaikai turi Nyderlandų pilietybę. Nors poros santykiai nutrūko, Panka bendrauja su vaikais kelis kartus per savaitę. Panka gauna socialinę paramą ir vaiko išmoką. Jis perduoda vaiko išmoką Y. R. L. Wip, tačiau daugiau neprisideda prie vaikų išlaikymo. Y. R. L. Wip gyvena Amsterdame.

29. Kamerūno pilietė I. O. Enowassam atvyko į Nyderlandus 1999 m. Jai ir Nyderlandų piliečiui Arrey 2008 m. gegužės 2 d. gimė dukra Philomena. Arrey pripažino Philomena, ir ji turi Nyderlandų pilietybę. I. O. Enowassam ir Arrey abu prižiūri dukrą, tačiau gyvena atskirai. Philomena įregistruota Arrey adresu, tačiau iš tikrųjų gyvena su mama Hagoje (Nyderlandai). Jos gyvena Hagos savivaldybės krizių centre. Arrey ir Philomena bendravimo tvarka yra nustatyta. Philomena tris savaitgalius per mėnesį ir kartais per atostogas gyvena pas tėvą. Arrey moka 200 EUR per mėnesį dydžio alimentus. Be to, Arrey gauna vaiko išmoką, kurią perduoda I. O. Enowassam. Arrey dirba visą darbo laiką ir pareiškė, kad dėl šios priežasties negali rūpintis dukra.

30. Venesuelos pilietė A. E. Guerrero Chavez atvyko į Nyderlandus 2007 m. spalio 24 d., vėliau 2009 m. lapkričio 2 d. grįžo į Venesuelą. 2011 m. sausio mėn. ji vėl atvyko į Nyderlandus ir dabar gyvena Schiedame (Nyderlandai). Jai ir Nyderlandų piliečiui Maas 2011 m. kovo 31 d. gimė sūnus Salamo. Maas pripažino vaiką, todėl berniukas yra Nyderlandų pilietis. Maas ir A. E. Guerrero Chavez jau išsiskyrė ir negyvena kartu, bet A. E. Guerrero Chavez su sūnumi gyvena pas Maas patėvį ir brolį. Maas beveik kasdien bendrauja su sūnumi, tačiau nėra pasirengęs perimti rūpinimosi juo ir šiek tiek prisideda prie išlaidų. A. E. Guerrero Chavez kasdien rūpinasi sūnumi ir jį prižiūri.

31. Atitinkamos Nyderlandų administracinės institucijos skundžiamais sprendimais atmetė visus ieškovių prašymus skirti socialinę paramą ir (arba) vaiko išmoką remdamosi tuo, kad pagal Nyderlandų teisės aktus ieškovės dėl savo statuso, susijusio su teise gyventi šalyje, neturi jokios teisės į šias išmokas. Iš tiesų pagal šiuos teisės aktus vienas iš tėvų, neturintis nustatyto teisėto gyvenimo šalyje statuso, nėra teisės turėtojas (*rechthebbende*) arba apdraustasis (*verzekerde*), todėl neturi teisės į išmoką.

32. Tuo laikotarpiu, kai atmesti minėti prašymai skirti paramą [5], buvo atmesti ieškovių prašymai suteikti leidimą gyventi šalyje, kaip tai suprantama pagal Įstatymą dėl užsieniečių. Tuo metu kelios ieškovės teisėtai gyveno šalyje, iš esmės iki sprendimo dėl prašymo suteikti leidimą gyventi priėmimo dienos. Kitos ieškovės nagrinėjamą laikotarpį (ar bent jo dalį) Nyderlanduose gyveno neteisėtai ir turėjo savo iniciatyva palikti Nyderlandus. Nebuvo imtasi įgyvendinti jokių priemonių palydėti jas iki sienos. Ieškovės neturėjo leidimo dirbti.

33. Sprendimus, kuriais atsisakyta skirti prašomą paramą, ieškovės apskundė *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas).

5 — Kiekvienos ieškovės atveju tai buvo trijų mėnesių laikotarpiai 2010–2013 m.

34. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar ieškovės, kurios visos yra trečiųjų valstybių pilietės, kaip vaiko, Sąjungos piliečio, motinos, pirma apibūdintomis aplinkybėmis gali teisę gyventi šalyje kildinti iš SESV 20 straipsnio. Jo nuomone, jeigu taip, tada ieškovės galėtų remtis Socialinės paramos įstatymo ir Vaiko išmokų įstatymo nuostatomis, pagal kurias jos yra prilyginamos Nyderlandų piliečiams, siekdamos potencialios teisės į išmoką pagal šiuos įstatymus.

35. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš sprendimų *Ruiz Zambrano*[6] ir *Dereci ir kt.*[7] daro išvadą, kad ieškovės turi teisę gyventi šalyje, kurią jos kildina tiesiogiai iš SESV 20 straipsnio ir kuri kyla iš jų vaiko teisės gyventi šalyje, jeigu jo situacija yra tokia, kaip apibūdinta minėtuose sprendimuose. Minėto teismo teigimu, reikia nustatyti, ar aplinkybės yra tokios, kad vaikas būtų *de facto* verčiamas išvykti iš Sąjungos teritorijos, jeigu jo motinai atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pagrindinių bylų aplinkybėmis klausia, kokią reikšmę, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką, reikia teikti tam, kad tėvas, Sąjungos pilietis, gyvena Nyderlanduose.

36. Šiomis aplinkybėmis *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas) 2015 m. kovo 16 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismo sekretoriatas gavo 2015 m. kovo 18 d., nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. Ar SESV 20 straipsnį reikia aiškinti kaip draudžiantį valstybei narei atsisakyti suteikti teisę gyventi joje trečiosios valstybės pilietybę turinčiam vienam iš tėvų, kuris kasdien realiai rūpinasi savo nepilnamečiu vaiku, šios valstybės narės piliečiu?

2. Ar atsakant į šį klausimą turi reikšmės tai, kad šis vienas iš tėvų teisiškai, finansiškai ir (arba) emociškai vaiku rūpinasi ne vienas, ir, be to, neatmetama galimybė, kad kitas iš tėvų, kuris yra šios valstybės narės pilietis, *de facto* gali rūpintis vaiku?

3. Ar šiuo atveju trečiosios valstybės pilietybę turintis vienas iš tėvų turi įtikinti, kad šis kitas iš tėvų negali perimti rūpinimosi vaiku, todėl vaikas būtų priverstas išvykti iš Sąjungos teritorijos, jeigu trečiosios valstybės pilietybę turinčiam vienam iš tėvų būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje?“

37. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo prašymu Teisingumo Teismo pirmininkas nusprendė, kad šiai bylai turi būti suteikta pirmenybė kitų bylų atžvilgiu pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnio 3 dalį.

38. Rašytines pastabas pateikė H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip, Nyderlandų, Belgijos, Danijos, Lietuvos, Lenkijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės ir Europos Komisija. 2016 m. gegužės 10 d. posėdyje H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip, Danijos, Prancūzijos, Lietuvos, Nyderlandų, Lenkijos, Jungtinės Karalystės ir Norvegijos vyriausybės ir Komisija pateikė žodines pastabas.

IV – **Analizė**

39. Prieš analizuodamas esminius Teisingumo Teismui pateiktų klausimų aspektus pirmiausia išnagrinėsiu prielaidas, kuriomis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas grindė savo sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

6 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124).

7 — 2011 m. lapkričio 15 d. sprendimas (C-256/11, EU:C:2011:734).

A – *Pirminės pastabos*

40. Pirmiausia norėčiau priminti, kad tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi kompetenciją nustatyti ir įvertinti pagrindinėse bylose nagrinėjamas faktines aplinkybes, aiškinti ir taikyti nacionalinę teisę [8].

41. Šiomis aplinkybėmis atliksiu trijų etapų analizę. Pirmiausia remsiuosi vaiko intereso viršenybės principu. Tada, kad būtų galima geriau suprasti pagrindinėse bylose nagrinėjamas situacijas, nagrinėsiu jų heterogeniškumą. Galiausiai išdėstysiu šių situacijų aplinkybes, pateikdamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo argumentus, susijusius su Nyderlandų teisės aktais ir administracine praktika, taip pat pagrindinės bylos ieškovių prašymų suteikti teisę gyventi šalyje nagrinėjimo baigtimi per procedūras, vykusias pagal užsieniečių teisę.

1. Vaiko intereso principas

42. Vaiko intereso viršenybė yra vienas iš Sąjungos teisinę sistemą sudarančių principų [9].

43. Pirma, visos valstybės narės yra ratifikavusios Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją, sudarytą 1989 m. lapkričio 20 d. Niujorke (toliau – Vaiko teisių konvencija) [10]. Šios konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „imantis bet kokių vaiką liečiančių [su vaiku susijusių] veiksmų, nesvarbu, ar tai darytų valstybinės, ar privačios įstaigos, užsiimančios socialiniu aprūpinimu, teismai, administracijos ar įstatymų leidimo [teisėkūros] organai, svarbiausia – vaiko interesai“ [11]. Be to, Teisingumo Teismas jau turėjo progą priminti, kad Vaiko teisių konvencija yra privaloma kiekvienai valstybei narei ir kad ji yra vienas iš su žmogaus teisių apsauga susijusių tarptautinių dokumentų, į kuriuos jis atsižvelgia taikydamas bendruosius Sąjungos teisės principus [12].

44. Antra, ESS 3 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta, kad „Sąjunga sukuria vidaus rinką“, o antroje pastraipoje nurodyta, kad Sąjunga „kovoja su socialine atskirtimi ir diskriminacija bei skatina socialinį teisingumą ir apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, kartų solidarumą ir *vaiko teisių apsaugą*“. Be to, vaiko teisės yra įtvirtintos Chartijoje [13]. Chartijos 24 straipsnyje pripažįstama, kad vaikai yra nepriklausomi ir autonomiški teisių turėtojai. Jame taip pat nustatyta, kad valstybės ir privačios institucijos turi pirmiausia vadovautis vaiko interesais [14].

8 — Žr. neseną šios nusistovėjusios teismo praktikos pavyzdį 2016 m. birželio 8 d. Sprendime *Hünnebeck* (C-479/14, EU:C:2016:412, 36 punktas).

9 — Sąjungos *acquis* vaiko teisių srityje apžvalgą žr. Europos Komisija, Teisingumo GD, „ES *acquis* and policy documents on the rights of the child“, 2015 m. gruodžio mėn., p. 1–83.

10 — Ši konvencija įsigaliojo 1990 m. rugsėjo 2 d.

11 — Šios konvencijos 9 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo sprendimu ir taikytinais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams Tai nustatyti gali prireikti tam tikru konkrečiu atveju, pavyzdžiui, kai tėvai žiauriai elgiasi su vaiku arba juo nesirūpina arba kai tėvai gyvena atskirai ir reikia nuspręsti, kur turi gyventi vaikas“.

12 — Žr. 2006 m. birželio 27 d. Sprendimą *Parlamentas / Taryba* (C-540/03, EU:C:2006:429, 37 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

13 — Žinoma, pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį jos nuostatos yra skirtos valstybėms narėms tik kai jos įgyvendina Sąjungos teisę. Tačiau jeigu šioje byloje, išnagrinėjus pagrindinėse bylose aptariamas situacijas, būtų prieita prie išvados, kad jos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų nustatyti, ar atsisakymas ieškovėms pagrindinėse bylose suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje ir jų prašymų skirti paramą atmetimas pažeidžia Chartijos 7 straipsnyje numatytą teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Šiuo klausimu žr. 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimą *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734, 72 punktas).

14 — Taip pat žr. 2011 m. vasario 15 d. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES vaiko teisių darbotvarkė“ [COM(2011) 60 *final*, p. 3].

45. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad vaiko intereso viršenybės principas yra tarsi pagrindas, kuriuo remiantis reikia aiškinti Sąjungos teisės nuostatas [15].

46. Konkrečiau kalbant, kiek tai susiję su apie Sąjungos pilietybe ir SESV 20 bei 21 straipsniais, Teisingumo Teismo pateiktas aiškinimas leido nuosekliai taikyti Sutarties ir antrinės teisės nuostatas [16]. Be to, man atrodo svarbu pabrėžti, jog Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad „[vaikas, Sąjungos pilietis] gali naudotis [Sąjungos] teisės suteikiama *teise laisvai judėti ir teise apsigyventi*. Valstybės narės piliečio galėjimas pasinaudoti Sutartyje bei antrinės teisės aktuose numatyta teise laisvai judėti ir teise apsigyventi negali priklausyti nuo to, ar šis asmuo sulaukė amžiaus, nuo kurio įgyjamas teisinis veiksnumas, leidžiantis savarankiškai pasinaudoti šiomis teisėmis“ [17].

47. Šis principas bus mano analizės atspirties taškas.

2. Pagrindinėse bylose nagrinėjamų situacijų heterogeniškumas

48. Pirmiausia reikia pažymėti, kad, analizuojant pagrindinėse bylose nagrinėjamas situacijas, yra akivaizdu, kad jos nevienodos.

49. Žinoma, kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, aštuonios ieškovės pagrindinėse bylose yra trečiųjų valstybių pilietės, neturinčios galiojančio leidimo gyventi šalyje [18], kurios yra bent vieno nepilnamečio (3–7 m.) vaiko, Sąjungos piliečio, gyvenančio savo valstybėje narėje, šiuo atveju – Nyderlandų Karalystėje, motinos. Kiekvienas iš šių vaikų buvo pripažintas savo tėvų, Nyderlandų piliečių, tačiau gyvena su motinomis, kurios kasdien faktiškai jais rūpinasi. Kiekvienu atveju tuo laikotarpiu, kai buvo atmesti nagrinėjami prašymai skirti paramą, tėvas negyveno arba nebegyveno šeimoje su vaiku ir motina.

50. Be šių analogiškų aplinkybių, pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos turi tam tikrų ypatumų, į kuriuos reikia atsižvelgti.

51. Taigi, pirmiausia, kalbant apie tėvų, Nyderlandų piliečių, padėtį, jų prisidėjimą prie savo vaiko išlaikymo ir priežiūros, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad vaikai bendravo su tėvais dažnai [19], retai, arba iš viso nebendravo [20]. Iš tiesų vienu atveju tėvas buvo dingęs be žinios [21], o kitu jis pagal programą gyveno bendruomenėje [22]. Trimis atvejais tėvai prisidėjo prie vaiko

15 — Be kita ko, dėl nepilnamečių vaikų, kurie niekada nėra pasinaudoję teise į laisvą judėjimą ir visada gyveno savo pilietybės valstybėje narėje, teisės į šeimos susijungimą žr. 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 76–78 punktai). Dėl laisvo prekių judėjimo žr. 2008 m. vasario 14 d. Sprendimą *Dynamic Medien* (C-244/06, EU:C:2008:85, 39–42 ir 52 punktai). Dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243), be kita ko, žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimą *A* (C-523/07, EU:C:2009:225, 61 ir 64 punktai).

16 — Reikia pažymėti, kad Sąjungos teisinės sistemos darną turi lemti „ne visos Sąjungos teisės apskritai, bet jos, kaip visumos, aiškinimas“. Šiuo klausimu žr. D. Simon „Cohérence et ordre juridique communautaire“, *Le droit, les institutions et les politiques de l'Union européenne face à l'impératif de cohérence*, V. Michel (red.), Presses universitaires de Strasbourg, Strasbūras, 2009, p. 25–40, visų pirma p. 30. Šiuo klausimu Pierre Pescatore pažymėjo teismo svarbą užtikrinant sudėtingos teisinės sistemos, grindžiamos kelių teisinių sistemų sisteminiais tarpusavio ryšiais, darną. Žr. P. Pescatore „Le droit de l'intégration. Émergence d'un phénomène nouveau dans les relations internationales selon l'expérience des Communautés européennes“, A. W. Sijthoff, Leyde, 1972, p. 82.

17 — Žr. 2004 m. spalio 19 d. Sprendimą *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 20 punktas ir jame nurodyta teismo praktika). Išskirta mano.

18 — Taip yra U. Nikolic, X. V. García Pérez, J. Uwituze, I. O. Enowassam ir A. E. Guerrero Chavez atvejais. Dėl H. C. Chavez Vilchez, P. Pinas ir Y. R. L. Wip žr. šios išvados 52 punktą.

19 — Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad taip yra Shalomie, Joe, Philomena ir Salamo atvejais. Žr. šios išvados 28–30 punktus.

20 — Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, taip yra, kalbant apie Angelina, Angely ir Habibatou. Žr. šios išvados 23, 26 ir 27 punktus.

21 — Dėl Angely tėvo Schwencke per posėdį buvo pabrėžta, kad X. V. García Pérez nukentėjo dėl smurto šeimoje. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad, gyventojų registro duomenimis, 2009 m. liepos 8 d. Schwencke išvyko į Kostą Riką. Žr. šios išvados 26 punktą.

22 — Šiuo atžvilgiu per posėdį U. Nikolic atstovas paaiškino, kad Esther tėvas van de Pluijm yra jaunas tėvas, paskirtas į įstaigą ilgalaikiam gydymui, todėl jis tikrai negali pasirūpinti vaiku.

išlaikymo [23], o kitais atvejais jie nemokėjo nieko [24]. Dviem atvejais iš aštuonių priežiūrą dalijosi abu tėvai [25], o likusiais atvejais vaiką faktiškai kasdien prižiūrėjo tik motina [26]. Vienu atveju motina faktiškai prižiūrėjo vaiką ir jie abu gyveno pas vaiko tėvo patėvį ir brolį [27]. Dauguma atvejų vaikai gyveno su savo motinomis krizių centruose [28].

52. Be to, kalbant apie ieškovių pagrindinėse bylose *padėtį Sąjungos teritorijoje*, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad 2011 m. gegužės 17 d. P. Pinas gavo leidimą laikinai gyventi Nyderlanduose. Be to, Y. R. L. Wip ir H. C. Chavez-Vilchez, taip pat Nyderlandų vyriausybės atstovai per posėdį nurodė, kad dabar jos šalyje gyvena teisėtai. Iš tiesų Y. R. L. Wip neseniai gavo leidimą gyventi Belgijoje, kurioje dirba ir gyvena kartu su dukra [29]. H. C. Chavez-Vilchez leidimas gyventi Nyderlanduose suteiktas pagal EŽTK 8 straipsnį ir ji turi darbą Belgijoje.

53. Galiausiai dėl *konkrečios atitinkamai H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip dukterų padėties* reikia pažymėti, kad jos abi pasinaudojo teise į laisvą judėjimą.

54. Prie šių aspektų poveikio pagrindinėms byloms grįšiu vėliau.

3. Nyderlandų administracinių institucijų praktika ir procedūros pagal užsieniečių teisę

55. Pirma, dėl *administracinių institucijų praktikos* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Nyderlanduose įvairios administracinės institucijos sprendimus *Ruiz Zambrano* [30] ir *Dereci ir kt.* [31] aiškina siaurai ir laikosi nuomonės, kad ši teismo praktika taikytina tik tuo atveju, jei tėvas, Nyderlandų pilietis, pagal objektyvius kriterijus negalėtų pasirūpinti vaiku, Nyderlandų piliečiu, nes, pavyzdžiui, jis kali, yra įkurdintas įstaigoje arba guli ligoninėje, arba yra miręs. Be šių situacijų, vienas iš tėvų, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, turi įtikinamai įrodyti, kad kitas iš tėvų, kuris yra Nyderlandų pilietis, negali pasirūpinti vaiku, Nyderlandų piliečiu, net ir galimai padedamas trečiųjų asmenų. Iš tiesų, kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, Aplinkraštyje dėl užsieniečių numatyta, kad pareiga įrodyti, jog vienas iš tėvų, kuris yra Nyderlandų pilietis, negali faktiškai pasirūpinti vaiku nyderlandiečiu, tenka kitam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui.

56. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priduria, kad pagrindinėse bylose institucijos, atsakingos už paramos išmokėjimą, t. y. atitinkamos savivaldybės kolegijos ir *SvB*, remdamosi suinteresuotųjų asmenų pateikta informacija, turėjo kartu su IND atlikti pakankamą tyrimą, ar teisę gyventi Nyderlanduose galima kildinti iš SESV 20 straipsnio. IND paprašyta tam tikrais atvejais pateikdavo nuomonę šioms institucijoms. Kartais per ieškovės pradėtą užsieniečių teise grindžiamą procedūrą jau būdavo pateiktas vertinimas. Vertindama teisę gyventi šalyje IND taiko Aplinkraštyje dėl užsieniečių pateiktas instrukcijas.

23 — Taigi, kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, atitinkamai Shalomie, Joe, Philomena ir Salamo tėvai prisideda prie vaiko išlaikymo išlaidų. Žr. šios išvados 27–30 punktus.

24 — Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, taip yra Angelina, Shine, Esther, Angely ir Habibatou atvejais. Žr. šios išvados 23–27 punktus.

25 — Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad vaiko priežiūra dalijamasi Shine ir Philomena atvejais. Tačiau reikia pažymėti, kad Philomena kartu su mama gyvena krizių centre. Žr. šios išvados 24 ir 29 punktus.

26 — Vaiką prižiūri tik motinos Angelina, Esther, Angely, Habibatou, Shalomie, Joe ir Salamo atvejais. Žr. šios išvados 23, 25–28 ir 30 punktus.

27 — Taip yra A. E. Guerrero Chavez ir jos sūnaus Salamo atveju. Žr. šios išvados 30 punktą.

28 — Tokia situacija yra susiklosčiusi Angelina, Esther, Angely, Habibatou ir Philomena atvejais.

29 — Iš raštu pateiktų pastabų matyti, kad Y. R. L. Wip prašymas suteikti leidimą gyventi Nyderlanduose pagal Europos žmogaus teisių konvencijos (toliau – EŽTK) (pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje) 8 straipsnį taip pat buvo atmestas. Administracinė institucija laikėsi nuomonės, kad tėvo ir Y. R. L. Wip dukters Shalomie ryšiai *buvo nepakankami, kad būtų galima pripažinti šeimos gyvenimo buvimą*.

30 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124).

31 — 2011 m. lapkričio 15 d. sprendimas (C-256/11, EU:C:2011:734).

57. Antra, dėl *prašymų suteikti leidimą gyventi šalyje* pagal užsieniečių teise grindžiamas procedūras prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad šioje byloje atitinkamos savivaldybės kolegijos, *SvB* ir IND nelaikė reikšminga aplinkybės, kad vaiku, Sąjungos piliečiu, kasdien faktiškai rūpinasi ne tėvas, kuris yra Sąjungos pilietis, o mama, trečiosios valstybės pilietė. Iš tiesų joms neatrodė svarbu nagrinėti, koks yra vaiko ir tėvo tarpusavio bendravimas, kiek tėvas prisidėjo prie išlaikymo ir auginimo ir ar jis pasirengęs perimti rūpinimąsi vaiku. Be to, tai, kad tėvas neįgyvendino vaiko priežiūros, nebuvo laikoma reikšminga aplinkybe, nes nebuvo įtikinamai įrodyta, kad priežiūra negali būti paskirta jam. Būtent vienas iš tėvų, trečiosios valstybės pilietis, išlaikantis vaiką, turi įrodyti, kad kitas iš tėvų, kuris yra Nyderlandų pilietis, negali faktiškai pasirūpinti vaiku. Tik tuomet, kai motina, trečiosios valstybės pilietė, įtikinamai įrodo, kad tėvui pasirūpinti vaiku trukdo objektyvios kliūtys, pripažįstama, kad vaikas yra tiek priklausomas nuo trečiosios valstybės pilietybę turinčio vieno iš tėvų, kad *de facto* turi išvykti iš Sąjungos, jeigu šiam vienam tėvų atsisakoma suteikti teisę gyventi šalyje.

58. Atsižvelgiant į pagrindinėse bylose nagrinėjamų situacijų heterogeniškumą ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendime išdėstytą Nyderlandų administracinę praktiką, reikia patikrinti, ar nepilnamečiai vaikai, Sąjungos piliečiai, ir jų motinos, trečiųjų valstybių pilietės, kurios vienos įgyvendina vaiko priežiūrą, patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį. Šiuo tikslu nagrinėsiu, pirma, konkrečius atitinkamai H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip dukterų atvejus, atsižvelgdamas į SESV 21 straipsnį ir į Direktyvą 2004/38 ir, antra, atsižvelgdamas į SESV 20 straipsnį, atvejus tų vaikų, kurie visada gyveno savo pilietybės valstybėje narėje kartu su motina.

B – *H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip bei jų dukterų situacijos nagrinėjimas atsižvelgiant į SESV 21 straipsnio 1 dalį ir Direktyvą 2004/38*

59. Kaip yra ne kartą nusprendęs Teisingumo Teismas, net jei formaliai vertinant prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apribojo savo trečiąjį klausimą SESV 20 straipsnio išaiškinimu, ši aplinkybė nekliudo Teisingumo Teismui pateikti jam išsamaus Sąjungos teisės išaiškinimo, kuris gali būti naudingas sprendimui šio teismo nagrinėjamoje byloje priimti, neatsižvelgiant į tai, ar jis apie tai užsimena savo pateiktuose klausimuose [32].

60. Pirmiausia primenu, kad, remiantis Direktyvos 2004/38 3 konstatuojamąja dalimi, šios direktyvos tikslas yra supaprastinti ir sustiprinti visų Sąjungos piliečių laisvo judėjimo ir apsigyvenimo teisę. Kaip jau pažymėjau šios išvados 46 punkte, ši teisė susijusi su Sąjungos pilietybę turinčiu nepilnamečiu vaiku [33].

32 — Šiuo klausimu žr. 2013 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą *Betriu Montull* (C-5/12, EU:C:2013:571, 41 punktas) ir 2013 m. spalio 1 d. Sprendimą *Alokpa ir Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645, 20 punktas).

33 — Žr. 2004 m. spalio 19 d. Sprendimą *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 20 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

1. Dėl H. C. Chavez-Vilchez dukters naudojimosi judėjimo laisve poveikio

61. Kalbant apie H. C. Chavez-Vilchez dukrą, pasakytina: kadangi ji pasinaudojo laisvo judėjimo teise, nes iki 2011 m. gyveno Vokietijoje, valstybėje narėje, kurioje dirba jos tėvas [34], ir kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatavo, kad dabar ji gyvena su savo motina Belgijoje, kurioje motina dirba, laikausi nuomonės, kad iš principo Direktyva 2004/38 H. C. Chavez-Vilchez taikytina kaip Sąjungos pilietės šeimos narei, lydinčiai šią pilietę, kaip yra apibrėžta šios direktyvos 2 straipsnio 2 punkte [35]. Tačiau manau, kad Direktyvos 2004/38 taikymo H. C. Chavez-Vilchez ir jos dukrai padariniai skiriasi atsižvelgiant į nagrinėjamo persikėlimo momentą.

62. Kadangi H. C. Chavez-Vilchez dabar dirba Belgijoje ir dėl to negalima atmesti, kad ji gyvena šioje valstybėje narėje kartu su savo dukra, reikia pažymėti, jog, atsižvelgiant į tai, kad H. C. Chavez-Vilchez neseniai gavo leidimą gyventi Nyderlanduose pagal EŽTK 8 straipsnį, galimo gyvenimo Belgijoje poveikis yra reikšmingas tik dviem atvejais, t. y. kiek tai susiję su galimu prašymu suteikti leidimą gyventi šioje valstybėje narėje arba, atsižvelgiant į jos teisėtą gyvenimą Nyderlanduose, vertinant SESV 20 straipsnio aiškinimo kriterijus, kurie yra nustatyti Teisingumo Teismo praktikoje [36].

63. Kalbant apie H. C. Chavez-Vilchez dukters naudojimąsi judėjimo laisve, pažymėtina, kad iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir rašytinių bei žodinių pastabų matyti, kad iki 2011 m. ji gyveno su savo tėvais Vokietijoje, valstybėje narėje, kurioje gyvena ir dirba jos tėvas, o vėliau tėvas išvarė ją ir motiną iš šeimos namų [37]. Vėliau ji kartu su motina grįžo į Nyderlandus, savo pilietybės valstybę narę.

64. Man atrodo naudinga išanalizuoti šį H. C. Chavez-Vilchez ir jos dukters persikėlimą į Vokietiją atsižvelgiant į Direktyvą 2004/38. Iš tiesų ši analizė gali būti naudinga prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, atsižvelgiant į jos poveikį atitinkamiems laikotarpiams, su kuriais yra susiję pagrindinėse bylose nagrinėjami prašymai skirti paramą.

a) Trumpa teismo praktikos dėl Direktyvos 2004/38 taikytinumo tokiu atveju, kai Sąjungos pilietis, kuris faktiškai prieš tai pasinaudojo judėjimo laisve, persikelia į savo pilietybės valstybe narę, apžvalga

65. Primenu, kad dėl Sąjungos piliečio šeimos narių, kurie neturi valstybės narės pilietybės, teisių Direktyvos 2004/38 5 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad visų Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje turėtų būti suteikiama ir jų šeimos nariams, neatsižvelgiant į pilietybę, jei ta teise naudojamasi pagal objektyvius orumo reikalavimus [38].

34 — Pažymiu, kad nei sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nei Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje nenurodyta, ar H. C. Chavez-Vilchez dukters gimimo vietos valstybė narė yra Vokietijos Federacinė Respublika, ar Nyderlandų Karalystė. Bet kuriuo atveju iš šio sprendimo matyti, kad H. C. Chavez-Vilchez dukra yra Nyderlandų pilietė, nes ją pripažino jos tėvas, Nyderlandų pilietis.

35 — Šiuo klausimu primenu, kad galimos teisės, suteikiamos trečiosios valstybės piliečiams pagal Sąjungos nuostatas dėl Sąjungos pilietybės, yra ne savarankiškos, o išvestinės, įgyjamos Sąjungos piliečiui įgyvendinant judėjimo laisvę. Žr., be kita ko, 2013 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Ymeraga ir kt.* (C-87/12, EU:C:2013:291, 35 punktas); 2013 m. spalio 1 d. Sprendimą *Alokpa ir Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645, 22 punktas) ir 2014 m. kovo 12 d. Sprendimą *O. ir B.* (C-456/12, EU:C:2014:135, 36 punktas).

36 — Šiuo klausimu, nors H. C. Chavez-Vilchez dabar turi leidimą gyventi Nyderlanduose, sunku įsivaizduoti, kad jos dukra faktiškai privalėtų apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos ir taip netekti galimybės veiksmingai pasinaudoti su jos, kaip Sąjungos pilietės, statusu susijusiomis pagrindinėmis teisėmis.

37 — Iš H. C. Chavez-Vilchez raštu pateiktų pastabų matyti, jog dėl to, kad ji su dukra atsidūrė gatvėje, Vokietijos pagalbos ir policijos tarnybos laikėsi nuomonės, kad Angelinai ir jos motinai geriau būti Nyderlanduose, nes ten Angelina, kaip Nyderlandų pilietė, galėtų naudotis visomis teisėmis.

38 — Žr. 2008 m. liepos 25 d. Sprendimą *Metock ir kt.* (C-127/08, EU:C:2008:449, 83 punktas) ir 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:2450, 33 punktas).

66. Pagal Teisingumo Teismo praktiką teisė būti lydimam šeimos nario, trečiosios valstybės piliečio, taip pat suteikiama Sąjungos piliečiui, nesvarbu, ar jis yra ekonomiškai aktyvus [39], ar ne [40], grįžtančiam į savo pilietybės valstybę narę po to, kai pasinaudojo judėjimo laisve kitoje valstybėje narėje, kurioje gyveno su šiuo šeimos nariu [41]. Taigi ši teismo praktika susijusi su teise į šeimos susijungimą, suteikiamą piliečiui po to, kai jis anksčiau pasinaudojo judėjimo laisve, ir paremta kliūčių draudimu. Šioje praktikoje Teisingumo Teismas Direktyvą 2004/38 taikė pagal analogiją [42]. Dabar reikia išanalizuoti teismo praktiką, kurioje Teisingumo Teismas aiškino šią direktyvą plačiau, taikydamas ją ne pagal analogiją, o tiesiogiai.

b) Dėl Direktyvos 2004/38 5 straipsnio taikytinumo, jeigu nepilnametis vaikas, Sąjungos pilietis, kuris faktiškai prieš tai pasinaudojo savo judėjimo laisve, persikelia į savo pilietybės valstybe narę lydimas giminaičio trečiosios valstybės piliečio, kuris vienas jį prižiūri

67. Kalbant apie Direktyvos 2004/38 6 straipsnyje numatytą teisę atvykti ir laikinai gyventi šalyje, pasakytina, kad Teisingumo Teismas Sprendime *McCarthy ir kt.* [43] Direktyvą 2004/38 taikė trečiosios valstybės piliečiui, Sąjungos piliečio šeimos nariui. Tame sprendime Teisingumo Teismas aiškino Direktyvą 2004/38 nuosekliai, atsižvelgdamas į Sąjungos teisės šaltinių sistemą, taip pat Sąjungos pilietybės atliekamą vaidmenį. Taigi pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad „Direktyva 2004/38 siekiama supaprastinti naudojimąsi pagrindine ir asmenine teise laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, kuri pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį tiesiogiai suteikiama Sąjungos piliečiams, ir kad ji visų pirma skirta sustiprinti šią teisę“ [44]. Paskui jis priminė, kad, „atsižvelgus į [šios direktyvos] kontekstą ir ja siekiamus tikslus, jos nuostatų negalima aiškinti griežtai ir bet kuriuo atveju negalima panaikinti jų veiksmingumo“ [45]. Šiomis aplinkybėms Teisingumo Teismas galiausiai laikėsi nuomonės, jog „iš [Direktyvos 2004/38 5 straipsnio] tikrai negalima daryti išvados, kad Sąjungos piliečio šeimos narių, kurie neturi valstybės narės pilietybės, teisė atvykti apima tik kitas valstybes nares nei ta, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis“.

68. Šiuo klausimu laikausi nuomonės, kad Direktyva 2004/38 turi būti taikoma trečiųjų šalių piliečiams, Sąjungos piliečio šeimos nariams, kaip tai suprantama pagal jos 2 straipsnio 2 punktą, jeigu Sąjungos pilietis, prieš tai pasinaudojęs teise į laisvą judėjimą ir iš tikrųjų apsigyvenęs kitoje valstybėje narėje, ir jo šeimos nariai persikelia į valstybę narę, kurios pilietybę jis turi.

39 — Žr. 1992 m. liepos 7 d. Sprendimą *Singh* (C-370/90, EU:C:1992:296). Jame Teisingumo Teismas iš esmės laikėsi nuomonės, kad pilietis, kuris grįžta į valstybę narę, kurios pilietybę turi, kad joje vykdytų savarankiškai dirbančiojo veiklą, prieš tai kurį laiką dirbęs pagal darbo sutartį kitoje valstybėje narėje, pagal Sutartis ir antrinę teisę turi teisę būti lydimas savo sutuoktinio, trečiosios valstybės piliečio, tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip numatytos antrinėje teisėje.

40 — Žr. 2007 m. gruodžio 11 d. Sprendimą *Eind* (C-291/05, EU:C:2007:771). Jame Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad valstybės narės pilietis, atsivežęs savo dukterį iš trečiosios valstybės tuo metu, kai dirbo kitoje valstybėje narėje, turi teisę būti jos lydimas, kai grįžta, nors ir nebūdamas aktyvus, į valstybę narę, kurios pilietybę jis turi.

41 — Žr. šios teismo praktikos analizę mano išvados byloje *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:345) 61–88 punktuose.

42 — 1992 m. liepos 7 d. Sprendime *Singh* (C-370/90, EU:C:1992:296) Teisingumo Teismas išvestines teises gyventi šalyje pripažino remdamasis EEB 52 straipsniu (dabar – SESV 49 straipsnis) ir 1973 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 73/148/EEB dėl valstybių narių piliečių judėjimo ir gyvenimo Bendrijoje apribojimų, susijusių su įsisteigimu ir paslaugų teikimu, panaikinimo (OL L 172, 1973, p. 14; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 135), kuri buvo panaikinta ir pakeista Direktyva 2004/38. 2007 m. gruodžio 11 d. Sprendimo *Eind* (C-291/05, EU:C:2007:771) motyvai grindžiami ir Sutarties (EB 39 straipsniu, dabar – SESV 45 straipsnis), ir 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje (OL L 257, 1968, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15) su pakeitimais, padarytais Direktyva 2004/38, nuostatomis. 2014 m. kovo 12 d. Sprendime *O. ir B.* (C-456/12, EU:C:2014:135) Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, jog SESV 21 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad Direktyva 2004/38 taikoma pagal analogiją tais atvejais, kai Sąjungos pilietis faktiškai gyveno kitoje nei jo pilietybės valstybėje narėje pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse arba 16 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtintas sąlygas ir jų laikydamasis, gyveno ar pradėjo gyventi šeimos gyvenimą su trečiosios šalies piliečiu ir grįžta su šiuo šeimos nariu į savo pilietybės valstybę narę. Šiuo klausimu žr. mano išvados byloje *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:345) 77 ir paskesnius punktus.

43 — 2014 m. gruodžio 18 d. sprendimas (C-202/13, EU:C:2014:2450).

44 — Žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:2450, 31 punktas). Taip pat žr. 2014 m. kovo 12 d. Sprendimą *O. ir B.* (C-456/12, EU:C:2014:135, 35 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

45 — Žr. 2008 m. liepos 25 d. Sprendimą *Metock ir kt.* (C-127/08, EU:C:2008:449, 84 punktas).

69. Šioje byloje kyla klausimas, ar tai, kad H. C. Chavez-Vilchez dukra, gyvendama su savo tėvais Vokietijoje, valstybėje narėje, kurioje gyvena ir savarankiškai dirba jos tėvas, pasinaudojo laisvo judėjimo teise, leidžia jai pačiai ir jos motinai naudotis Direktyvos 2004/38 suteikiama apsauga grįžus į Nyderlandus, savo pilietybės valstybę narę.

70. Manau, kad atsakymas yra teigiamas.

71. Žinoma, skirtingai nuo P. R. McCarthy [46], kuri taip pat buvo trečiosios valstybės pilietė ir Sąjungos piliečio šeimos narė ir turėjo valstybės narės valdžios institucijų išduotą galiojančią leidimo gyventi šalyje kortelę pagal Direktyvos 2004/38 10 straipsnį, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą negalima daryti išvados, kad H. C. Chavez-Vilchez tuo metu, kai atvyko į Nyderlandų teritoriją, turėjo kelionės dokumentą, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 5 straipsnį. Vis dėlto man atrodo, kad, aiškinant Direktyvos 2004/38 5 straipsnio 1 ir 4 dalis kartu, H. C. Chavez-Vilchez galėjo pasinaudoti teise atvykti į Nyderlandų Karalystės teritoriją ir laikinai joje gyventi. Iš tiesų šios direktyvos 5 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad „jei Sąjungos pilietis ar šeimos narys, kuris nėra valstybės narės pilietis, neturi būtinų kelionės dokumentų arba, jei reikalaujama, būtinų vizų, atitinkama valstybė narė, prieš grąžindama juos, suteikia tokiems asmenims visas pagrįstas galimybes gauti būtinus dokumentus ar pristatyti juos jiems per pagrįstą laikotarpį, patvirtinti ar kitomis priemonėmis įrodyti, kad jie turi laisvo judėjimo ir gyvenimo šalyje teisę“.

72. Taigi kaip nepilnametei Sąjungos pilietei, kuri judėjo Sąjungoje [47] ir kuri dėl nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių [48] grįžta į savo pilietybės valstybę narę, H. C. Chavez-Vilchez dukrai turėjo būti taikoma SESV 21 straipsnio 1 dalis ir Direktyvos 2004/38 5 straipsnio 1 ir 4 dalys, taigi ją faktiškai prižiūrinčiai jos motinai turėjo būti suteikta teisė atvykti ir laikinai gyventi šalyje ir susirasti darbą, leidžiantį jai turėti pakankamų išteklių, kad netaptų našta Nyderlandų Karalystės socialinės paramos sistemai [49].

73. Jeigu giminaitis trečiosios valstybės pilietis per Direktyvos 2004/38 6 straipsnyje numatytą trijų mėnesių laikotarpį nesugeba gauti pakankamai išteklių, kad pasinaudotų šios direktyvos suteikiama apsauga, manau, jog pagal SESV 21 straipsnį nedraudžiama atsisakyti šiam giminaičiui suteikti teisę gyventi šalyje, nors jis faktiškai prižiūri kartu su juo gyvenantį nepilnametį vaiką, Sąjungos pilietį.

74. Tokiu atveju vis dėlto vaiko, Sąjungos piliečio, ir jo giminaičio, trečiosios valstybės piliečio, padėtį reikėtų analizuoti atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį. Tačiau, kaip jau buvo minėta, H. C. Chavez-Vilchez neseniai gavo leidimą gyventi Nyderlanduose pagal EŽTK 8 straipsnį. Todėl man neatrodo būtina tikrinti, ar, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį, „ši teisė gyventi šalyje neturėtų jai būti suteikta išimties tvarka, nes priešingu atveju, jei dėl tokio atsisakymo [vaikas] faktiškai privalėtų išvykti apskritai iš Sąjungos teritorijos ir iš [jo] būtų atimtos galimybės naudotis svarbiausiomis dėl tokio piliečio statuso suteikiamomis teisėmis, būtų paneigtas suinteresuotojo asmens [vaiko] turimos Sąjungos pilietybės veiksmingumas“ [50].

46 — 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:2450).

47 — Primenu, kad šis persikėlimas įvyko jos tėvui Nyderlandų piliečiui naudojantis laisvo judėjimo teise, siekiant įsisteigti ir dirbti kitoje valstybėje narėje. Todėl, mano nuomone, pirma nurodyta teismo praktika tikrai gali būti taikoma pagal analogiją.

48 — Žr. šios išvados 37 išnašą.

49 — Šiuo klausimu pažymiu, kad, neturint leidimo gyventi šalyje, pagal nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus Sąjungos piliečio šeimos nariui, trečiosios šalies piliečiui, neleidžiama dirbti.

50 — Žr. 2013 m. spalio 1 d. Sprendimą *Alokpa ir Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645, 33 punktas).

2. Dėl Y. R. L. Wip dukters naudojimosi laisvo judėjimo teise poveikio

75. Per posėdį Y. R. L. Wip atstovas ir Nyderlandų vyriausybė patvirtino, kad ji su dukra dabar gyvena Belgijoje, kurioje Y. R. L. Wip gavo leidimą gyventi šalyje ir dirba. Taigi aišku, kad jos dukra pasinaudojo judėjimo laisve kaip Sąjungos pilietė kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios pilietė ji yra, todėl Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalis taikoma Y. R. L. Wip, kaip ją lydinčiai šeimos narei. Iš tiesų kaip Nyderlandų, taigi ir Sąjungos, pilietė Y. R. L. Wip dukra turi teisę remtis SESV 21 straipsnio 1 dalimi. Pagal šį Sutarties straipsnį ir Direktyvą 2004/38 jai iš esmės suteikiama teisė gyventi priimančiojoje valstybėje narėje, šiuo atveju – Belgijos Karalystėje.

76. Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad „sprendimas vienam iš vaiko tėvų, valstybės narės ar trečiosios valstybės piliečiui, realiai globojančiam Sąjungos nepilnametį pilietį, neleisti apsigyventi kartu su šiuo vaiku priimančioje valstybėje narėje reikštų, kad vaiko teisė apsigyventi šalyje prarastų prasmę, nes tam, kad mažametis vaikas galėtų pasinaudoti teise apsigyventi, jis privalėtų turėti teisę būti lydimas savo globėjo, kuris dėl šios priežasties turi turėti teisę gyventi kartu su vaiku visą laiką“ [51]. Vis dėlto ši Sąjungos piliečių teisė gyventi kitos valstybės narės teritorijoje yra pripažįstama taikant Sutartyje ir jai įgyvendinti priimtose nuostatose numatytas išlygas ir apribojimus [52]. Šiuo klausimu primenu, kad šie apribojimai ir sąlygos turi būti taikomi laikantis Sąjungos teisėje nustatytų ribų ir pagal bendruosius šios teisės principus [53], be kita ko, mano nuomone, vaiko intereso principą.

77. Tačiau, kadangi Y. R. L. Wip gavo leidimą gyventi ir dirba Belgijoje (tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas), jos dukra, Sąjungos pilietė, iš esmės negali būti įpareigota apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos, taip atimant galimybę veiksmingai pasinaudoti pagrindinėmis jos pilietybės suteikiamomis teisėmis. Todėl, kaip ir H. C. Chavez-Vilchez (kuri gavo leidimą gyventi Nyderlanduose), ir jos dukters atveju, man neatrodo būtina šios situacijos analizuoti atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį.

C – *Vaikų, visada gyvenusių savo valstybėje narėje kartu su motina, kuri juos faktiškai prižiūri viena, situacijos analizė, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį*

1. Pirmasis ir antrasis prejudiciniai klausimai

78. Pirmuoju ir antruoju prejudiciniais klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar pagal SESV 20 straipsnį valstybei narei draudžiama atsisakyti vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui [54], faktiškai prižiūrinčiam savo nepilnametį vaiką, Sąjungos pilietį, gyventi šio vaiko gyvenamosios vietos, kurios pilietis jis yra, valstybėje narėje, jeigu neįrodyta, kad kitas iš tėvų, kuris yra tos pačios valstybės narės pilietis, vienas gali faktiškai prižiūrėti vaiką.

51 — Žr., be kita ko, 2004 m. spalio 19 d. Sprendimą *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 45 punktas); 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691, 69 punktas) ir 2013 m. spalio 1 d. Sprendimą *Alokpa ir Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645, 28 punktas).

52 — Žr., be kita ko, 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Baumbast ir R* (C-413/99, EU:C:2002:493, 84 ir 85 punktai) ir 2004 m. spalio 19 d. Sprendimą *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 26 punktas).

53 — Žr. 2002 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Baumbast ir R* (C-413/99, EU:C:2002:493, 91 punktas) ir 2004 m. spalio 19 d. Sprendimą *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 32 punktas).

54 — Iš doktrinos matyti, kad, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį, nebesvarbu vartoti sąvokos „trečiosios valstybės piliečiai“. Pagal Direktyvą 2004/38, pagal kurią teisės judėti ir gyventi šalyje įgyvendinimas siejamas su dviem valstybėmis narėmis (Sąjungos piliečio pilietybės valstybe nare ir priimančiąja valstybe nare), Sąjungos piliečio šeimos narys iš tiesų yra trečiosios valstybės pilietis. Tačiau pagal SESV 20 straipsnį, kaip jis išaiškintas teismo praktikoje, kalbama tik apie vieną valstybę narę, t. y. Sąjungos piliečio pilietybės valstybę narę. Todėl, kadangi šio piliečio šeimos narys nėra trečiosios valstybės pilietis, siūloma vartoti kitą terminą, t. y. „asmuo, kuris nėra ES pilietis“ arba „ne ES pilietis“. Šiuo klausimu žr. G. Davies „The Family Rights of European Children: Expulsion of non-Europeans Parents“, *EUI Working Papers*, RSCAS 2012/04, p. 1–22, p. 3. Tačiau šioje išvadoje turiu omenyje, kad sąvoka „trečiosios valstybės pilietis“ reiškia valstybės, kuri nėra Sąjungos valstybė narė, pilietį.

79. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, reikia nustatyti, ar, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį ir Teisingumo Teismo praktiką, tokia situacija patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.

a) Sąjungos pilietybė: esminis Sąjungos piliečių statusas

80. 2016 m. lapkričio 1 d. nuo Sąjungos pilietybės atsiradimo bus praėję 23 metai [55]. Ji atsirado 1992 m. pasirašius Mastrichto sutartį, ja siekiama prisidėti prie to, kad Sąjungos piliečiai susitapatintų su Sąjunga [56]. Pagrindinis Sąjungos piliečio statusas – Sąjungos pilietybė – reiškia galimybę (ypač naujoms kartoms) kurti Europą, kurioje visi piliečiai galėtų žmoniškai judėti, gyventi, dirbti, studijuoti, teikti paslaugas ar įsisteigti kitoje valstybėje narėje, kurti savo gerovę, tuoktis arba pasirinkti kitą analogišką bendro gyvenimo formą, panorėjus kurti šeimą, gyventi taikiai [57] ir saugiai.

81. Taigi Sąjungos pilietybe įteisinamas Europos integracijos procesas, sustiprinant piliečių dalyvavimą. Šį įteisinimą nuo Sąjungos pilietybės atsiradimo yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, jo generaliniai advokatai. Be kita ko, generalinis advokatas C. O. Lenz 1994 m. pažymėjo, kad „Sąjungos pilietybės sukūrimas žadina viltį, kad Sąjungos piliečiai bus lygūs, bent prieš Bendrijos teisę“ [58].

82. Po dvejų metų, 1996 m., generalinis advokatas P. Léger, kalbėdamas apie šios pilietybės pripažinimą, kreipėsi į Teisingumo Teismą tokiais žodžiais: „[ši pilietybė] turi didelę simbolinę reikšmę ir kuriant Europą turbūt yra vienas pažangiausių aspektų, pritraukusių didelį visuomenės dėmesį. Žinoma, ši sąvoka apima aspektus, kurie jau buvo iš esmės įtvirtinti evoliucionuojant Bendrijos teisei, todėl ji tarsi sutvirtina Bendrijos *acquis*. *Tačiau būtent Teisingumo Teismas turi suteikti jai visą deramą reikšmę*. Atsižvelgus į visas iš šios sąvokos kylančias pasekmes, visiems Sąjungos piliečiams, nesvarbu, kurios valstybės narės piliečiai jie yra, turi būti suteikiamos tos pačios teisės ir taikomos tos pačios pareigos“ [59].

83. Šiuo klausimu generalinis advokatas D. Ruiz-Jarabo Colomer dar po metų pažymėjo, kad „Sąjungos pilietybės sukūrimas <…>, suteikiant iš jos kylančią teisę šią pilietybę turintiems asmenims laisvai judėti visų valstybių narių teritorijoje, rodo didelę *kokybinę pažangą*, nes, kaip teisingai pažymėjo Komisija, dėl jos ši laisvė judėti išlaisvinama nuo funkcinių ar papildomų elementų (*nes ji jau nebesiejama su ekonominės veiklos vykdymu ar vidaus rinkos sukūrimu*) ir tampa tikrai savarankiška teise, neatsiejama nuo Sąjungos piliečių politinio statuso“ [60] .

84. Nuo to laiko Sąjungos pilietybė buvo laipsniškai įtvirtinama gausioje Teisingumo Teismo praktikoje, glaudžiai bendradarbiaujant su nacionaliniais teismais per prejudicinio sprendimo procedūrą [61]. Prie šios teismo praktikos krypties priskiriami pirmasis ir antrasis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimai. Iš esmės jie susiję su SESV 20 straipsnio

55 — Dėl Teisingumo Teismo praktikos, susijusios su Sąjungos pilietybe, apžvalgos žr. A. Trifonidou „The Impact of Union Citizenship on the ES's Market Freedoms“, Hartpublishing, Londonas, 2016, p. 23–58. Autorius nagrinėja teismo praktiką keturiais etapais, t. y. vaikystės (1993–1997 m.), augimo ir raidos (1998–2005 m.), paauglystės (2006–2009 m.) ir suaugusiųjų gyvenimo (nuo 2010 m.).

56 — Šiuo klausimu žr. C. Barnard „The Substantive Law of the ES. The Four Freedoms“, Oxford University Press, Oksfordas 2013, p. 431 ir 432. Šis autorius pilietybę laiko „pagrindu, leidžiančiu susieti visus visų valstybių narių piliečius“.

57 — Žr. ESS 3 straipsnį.

58 — Žr. generalinio advokato F. Lenz išvados byloje *Faccini Dori* (C-91/92, EU:C:1994:45) 53 punktą.

59 — Žr. generalinio advokato P. Léger išvados byloje *Boukhalfa* (C-214/94, EU:C:1995:381) 63 punktą. Šiuo klausimu taip pat žr. generalinio advokato A. M. La Pergola išvados sujungtose bylose *Stöber ir Piosa Pereira* (C-4/95 ir C-5/95, EU:C:1996:225) 50 punktą. Išskirta mano.

60 — Generalinio advokato D. Ruiz-Jarabo Colomer išvados sujungtose bylose *Shingara ir Radiom* (C-65/95 ir C-111/95, EU:C:1996:451) 34 punktas. Išskirta mano. Labai neseniai generalinis advokatas M. Wathelet savo išvadoje byloje *NA* (C-115/15, EU:C:2016:259, 111 punktas) pažymėjo, kad jeigu piliečio statusas yra pagrindinis Sąjungos piliečių statusas, „tai negali būti tik tuščia sąvoka“.

61 — Dėl šio aspekto žr. mano išvados sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75) 107 ir paskesnius punktus.

išaiškinimu atsižvelgiant į sprendimus *Ruiz Zambrano*[62] ir *Dereci ir kt.*[63] tokiais atvejais, kaip nagrinėjamieji pagrindinėse bylose, kai nebuvo įrodyta, kad vienas iš tėvų, kuris yra pilietis tos pačios valstybės narės kaip ir vaikas, kuris visada gyveno joje, gali pasirūpinti vaiku, jeigu kitas iš tėvų, trečiosios valstybės pilietis, būtų išsiųstas iš šalies.

b) Dėl specifinio pagrindinėse bylose nagrinėjamų situacijų pobūdžio

85. Šiose bylose[64], kiek tai susiję su P. Pinas[65], U. Nikolic, X. V. García Pérez, J. Uwituze, I. O. Enowassam ir A. E. Gerrero Chavez nepilnamečiais vaikais, kadangi jie niekada nepasinaudojo laisvo judėjimo teise ir visada gyveno savo pilietybės valstybėje narėje, konstatuoju, kad jiems netaikoma sąvoka „naudos gavėjas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 1 dalį, todėl ši direktyva netaikoma nei šiems vaikams, nei jų motinoms.

86. Tačiau ar galima teigti, kad pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos patenka į SESV 20 straipsnio taikymo sritį?

87. Šiuo klausimu primenu, jog Sprendime *Ruiz Zambrano* Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiamos nacionalinės priemonės, kuriomis iš Sąjungos piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurios jam, kaip Sąjungos piliečio statusą turinčiam asmeniui, priklauso[66]. Remiantis šiame sprendime įtvirtintais principais, ši Sąjungos teisės apsauga taikoma nagrinėjamose pagrindinėse bylose, nes P. Pinas, U. Nikolic, X. V. García Pérez, J. Uwituze, I. O. Enowassam ir A. E. Gerrero Chavez vaikams tektų vykti kartu su motinomis, taigi apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos, nes motinos, kurios vienos įgyvendina šių vaikų priežiūrą, neturi išvestinės teisės gyventi šalyje, atsižvelgiant į faktines aplinkybes. Iš tiesų, jeigu motinos būtų išsiųstos iš šalies, šie vaikai negalėtų veiksmingai naudotis teisėmis, kurios jiems priklauso dėl jų, kaip Sąjungos piliečių, statuso. Taigi atėmus šias teises galėtų būti pakenkta jų turimos Sąjungos pilietybės veiksmingumui.

88. Tačiau Teisingumo Teismas vėliau patikslino Sprendimo *Ruiz Zambrano*[67] taikymo sritį, nusprendęs, kad jis taikomas „labai specifin[ėms] situacij[oms], kai, nepaisant to, kad netaikoma su trečiųjų valstybių piliečių teise gyventi susijusi antrinė teisė ir kad suinteresuotasis Sąjungos pilietis nesinaudojo teise laisvai judėti, vis dėlto išimties tvarka negalima atsisakyti pripažinti trečiosios

62 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124). Manau, daugiau nei akivaizdu, kad Teisingumo Teismas šį sprendimą priėmė neatsitiktinai. Šiuo klausimu, kaip jau pažymėjau savo išvados sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75) 111–115 ir 117 punktuose, šis sprendimas rodo didelį teismo praktikos, kuria remiantis buvo priimtas Sprendimas *Ruiz Zambrano*, pokytį.

63 — 2011 m. lapkričio 15 d. sprendimas (C-256/11, EU:C:2011:734).

64 — Kadangi H. C. Chavez-Vilchez ir Y. R. L. Wip dukterų, kurių motinos neseniai gavo leidimą gyventi atitinkamai Nyderlanduose (pagal EŽTK 8 straipsnį) ir Belgijoje, situacijos buvo analizuojamos šios išvados 61–77 punktuose, dėmesį sutelksiu į klausimą, ar į Sąjungos teisės taikymo sritį patenka kitų šešių ieškovių pagrindinėse bylose ir atitinkamų jų vaikų situacijos.

65 — Dėl P. Pinas primenu, jog iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ji gavo leidimą laikinai gyventi šalyje, ir tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Tad iš esmės išsiuntimo rizikos nėra, todėl jos dukra faktiškai neprivalo išvykti iš Nyderlandų. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išanalizuoti P. Pinas situaciją atsižvelgdamas į SESV 20 straipsnį, jeigu konstatuotų, kad ji nebeturi galiojančio leidimo gyventi Nyderlanduose.

66 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124, 42 punktas). Kaip jau nurodžiau savo išvados sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75) 116 punkte, Sprendimas *Ruiz Zambrano* susijęs su teisių, kuriomis remiasi valstybių narių piliečiai, kurie, kaip Sąjungos piliečiai, išreiškia savo teisinės apsaugos poreikį ir savo prašymą integruotis ne tik priimančiojoje valstybėje narėje, bet ir jų pačių valstybėje narėje, pripažinimu. Iš tikrųjų tai, kad valstybių narių piliečiams suteikiamas esminis statusas, kaip antai Sąjungos pilietybės statusas, Teisingumo Teismo teigimu, reiškia, kad pagal Sąjungos teisę draudžiamos nacionalinės priemonės, kuriomis iš šių piliečių atimama galimybė veiksmingai naudotis tuo, kas sudaro pagal šį statusą jų turimų teisių esmę. Taip būtų tuo atveju, jei trečiosios valstybės piliečiui, vienam išlaikančiam savo mažamečius vaikus, Sąjungos piliečius, būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi valstybėje narėje, kurioje šie vaikai gyvena ir kurios pilietybę turi, nes pagal šią priemonę šie vaikai taip pat privalėtų išvykti iš Sąjungos teritorijos.

67 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124).

valstybės piliečio, kuris yra nurodyto Sąjungos piliečio šeimos narys, teisės gyventi šalyje, nes priešingu atveju būtų paneigtas jo turimos Sąjungos pilietybės veiksmingumas, jei dėl tokio nepripažinimo Sąjungos pilietis faktiškai privalėtų išvykti apskritai iš Sąjungos teritorijos ir iš jo būtų atimtos galimybės naudotis tuo, kas sudaro Sąjungos piliečio statusu suteikiamų teisių esmę“ [68].

89. Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į SESV 20 straipsnį, reikia įvertinti, ar tokios situacijos, kaip nagrinėjamos pagrindinėse bylose, yra specifinės situacijos, kaip tai suprantama pagal minėtą teismo praktiką.

90. Mano nuomone, nekyla abejonių, kad tai, jog visi šie vaikai turi valstybės narės, t. y. Nyderlandų, pilietybę, kurios suteikimo sąlygos, akivaizdu, priklauso Nyderlandų Karalystės kompetencijai [69], reiškia, kad jie turi Sąjungos piliečio statusą [70]. Taigi kaip Sąjungos piliečiai, šie vaikai turi teisę laisvai judėti ir gyventi Sąjungos teritorijoje, o bet kuris šios teisės apribojimas patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį [71].

91. Todėl iš esmės man atrodo, kad iš Teisingumo Teismo turimos informacijos matyti, jog pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos yra specifinės situacijos, kaip tai suprantama pagal Sprendime *Ruiz Zambrano* suformuluotą teismo praktiką [72]. Iš tiesų dėl šių situacijų atitinkami vaikai negalėtų veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurias jiems suteikia jų, kaip Sąjungos piliečių, statusas. Todėl manau, kad šios situacijos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.

92. Šiomis aplinkybėmis reikia išnagrinėti, ar pagrindinėse bylose nagrinėjami sprendimai reiškia atitinkamų vaikų teisės gyventi šalyje ribojimą ir ar jį galima pateisinti.

93. Man aišku, kad aptariamų vaikų, Sąjungos piliečių, teisės būtų potencialiai ribojamos, jeigu, atsisakius jų motinoms suteikti leidimą gyventi šalyje, šie vaikai faktiškai būtų priversti apskritai išvykti iš Sąjungos teritorijos. Tačiau ar specifinėmis nagrinėjamų situacijų aplinkybėmis šis ribojimas yra leidžiamas?

68 — 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124, 43 ir 44 punktai) ir 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimas *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734, 67 punktas). Taip pat žr. 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691, 71 punktas); 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 48 punktas); 2013 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Ymeraga ir kt.* (C-87/12, EU:C:2013:291, 36 punktas) ir 2013 m. spalio 1 d. Sprendimą *Alokpa ir Moudoulou* (C-86/12, EU:C:2013:645, 32 punktas). Be kita ko, M. Dereci buvo Turkijos pilietis, kurio *sutuoktinė ir trys vaikai buvo austrai* ir visada gyveno Austrijoje, kurioje jis norėjo gyventi kartu su jais. Šioje situacijoje nei trims vaikams, nei motinai nebuvo atimta galimybė naudotis pagrindinėmis jų teisėmis, nes, priešingai nei byloje, kurioje priimtas 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124), šie vaikai nebuvo priklausomi nuo savo tėvo (t. y. jo išlaikomi), todėl galėjo pasilikti Austrijoje.

69 — 1992 m. liepos 7 d. Sprendimas *Micheletti ir kt.* (C-369/90, EU:C:1992:295, 29 punktas) ir 2010 m. kovo 2 d. Sprendimas *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 39 punktas).

70 — 2003 m. spalio 2 d. Sprendimas *Garcia Avello* (C-148/02, EU:C:2003:539, 21 punktas) ir 2004 m. spalio 19 d. Sprendimas *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:639, 21 punktas). Taip pat žr. generalinio advokato A. Tizzano išvados byloje *Zhu ir Chen* (C-200/02, EU:C:2004:307) 47–52 punktus.

71 — Žr. mano išvadą sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75, 120 punktas). Šios teisės jie neturi ne todėl, kad kaip Sąjungos piliečiai nepasinaudojo teise laisvai judėti ir apsigyventi Sąjungos teritorijoje. Priešingai, primenu, kad Sutarties nuostatomis dėl pilietybės trečiosios valstybės piliečiams nesuteikiamos jokios savarankiškos teisės. Žr. 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691, 66 punktas) ir 2013 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Ymeraga ir kt.* (C-87/12, EU:C:2013:291, 34 punktas).

72 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas (C-34/09, EU:C:2011:124). Primenu, jog šioms specifinėms situacijoms, kai Sąjungos pilietis nepasinaudojo teise laisvai judėti, būdinga tai, kad „net jeigu jos reglamentuojamos teisės aktais, kurie *a priori* patenka į valstybių narių kompetenciją, t. y. teisės aktais, susijusiais su trečiųjų valstybių piliečių teise įvažiuoti į šalį ir joje apsigyventi, ir joms netaikoma antrinė teisė, pagal kurią esant tam tikroms sąlygoms tokia teisė suteikiama, vis dėlto pagal savo pobūdį jos susijusios su Sąjungos piliečio judėjimo laisve, kai, kad ši laisvė nebūtų pažeista, draudžiama atsisakyti pripažinti minėtiems trečiųjų valstybių piliečiams teisę įvažiuoti ir apsigyventi valstybėje narėje, kurioje šis Sąjungos pilietis gyvena“. Žr. 2012 m. lapkričio 8 d. Sprendimą *Iida* (C-40/11, EU:C:2012:691, 72 punktas) ir 2013 m. gegužės 8 d. Sprendimą *Ymeraga ir kt.* (C-87/12, EU:C:2013:291, 37 punktas).

c) Dėl proporcingumo principo laikymosi ir tėvo, trečiosios valstybės piliečio, bei vaiko, Sąjungos piliečio, tarpusavio priklausomumo santykio

94. Pirmiausia kyla klausimas, ar vien tėvo, Nyderlandų piliečio, buvimas Nyderlanduose [73] *sistemingai* neleidžia vaikui, Sąjungos piliečiui, naudotis SESV 20 straipsnio apsauga, kaip šį straipsnį yra išaiškinęs Teisingumo Teismas.

95. Mano nuomone, vien tėvo, Nyderlandų piliečio, buvimas Nyderlanduose savaime negali pateisinti pagrindinėse bylose nagrinėjamų nacionalinių sprendimų ar leisti kvestionuoti „negalėjimo veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurias jam suteikia jų, kaip Sąjungos piliečių, statusas“, kriterijaus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nepatikrinus, ar nagrinėjamais nacionaliniais sprendimais laikytasi proporcingumo principo, be kita ko, kiek tai susiję su jų padariniais ieškovių pagrindinėse bylose vaikų, Sąjungos piliečių, situacijoms pagal Sąjungos teisę [74].

96. Atsižvelgiant į proporcingumo principo paisymą, kyla keli interesai, t. y. nacionaliniai imigracijos srities interesai [75], Sąjungos piliečių teisės, vaiko interesas ir teisės, patenkančios į nacionalinės šeimos teisės taikymo sritį, kaip, be kita ko, yra globos teisės atveju.

97. Taigi siekiant patikrinti, ar nagrinėjamais nacionaliniais sprendimais buvo laikomasi proporcingumo principo, reikia atsižvelgti į kelias aplinkybes, iš kurių svarbiausia, manau, yra vieno iš tėvų, trečiosios valstybės piliečio, ir vaiko, Sąjungos piliečio, tarpusavio priklausomumo santykis.

98. Šiuo klausimu labai svarbu žinoti, kas „teisiškai, finansiškai ir (arba) emociškai atsakingas už vaiką“ [76]. Iš tiesų, kaip jau yra nusprendęs Teisingumo Teismas, „priklausomumo santykis tarp mažamečio Sąjungos piliečio ir trečiosios šalies piliečio, kuriam atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje, gali paneigti Sąjungos pilietybės veiksmingumą, nes dėl šio priklausomumo dėl tokio neigiamo sprendimo Sąjungos pilietis iš tikrųjų bus priverstas išvykti ne tik iš savo pilietybės valstybės narės teritorijos, bet ir iš visos Sąjungos teritorijos“ [77].

99. Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad šis priklausomumo santykis sieja visus vaikus, Sąjungos piliečius, su jų atitinkama motina, trečiosios valstybės piliete [78], tačiau tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

100. Be to, tiek, kiek pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, derindamas kylančius interesus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turi atsižvelgti į pagrindines teises, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas, be kita ko, teisę į šeimos gyvenimo gerbimą, įtvirtintą Chartijos 7 straipsnyje, kurį reikia aiškinti kartu su įpareigojimu atsižvelgti į Chartijos 24 straipsnio 2 dalyje pripažįstamą vaiko interesą [79].

73 — Primenu, kad Angely tėvas Schwencke yra dingęs be žinios, o remiantis gyventojų registro duomenimis, nuo 2009 m. nebegyvena Nyderlanduose.

74 — Pagal analogiją žr. 2010 m. kovo 2 d. Sprendimą *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 54–56 punktai).

75 — Dėl įgaliojimų suteikimo imigracijos srityje žr. mano išvados sujungtose bylose *Rendón Marín ir CS* (C-165/14 ir C-304/14, EU:C:2016:75) 74 ir 75 punktus: „valstybės narės iš esmės išlaiko savo kompetenciją jų imigracijos teisės srityje. Tačiau jei kalbama apie atvejį, kai aptariamos teisės laisvai judėti ir apsigyventi kitoje valstybėje narėje pagal Sąjungos teisę, diskrecija, kurią turi valstybės narės imigracijos srityje, *negali kliudyti taikyti nuostatų dėl Sąjungos pilietybės ar laisvo judėjimo*, net jei šios nuostatos susijusios ne tik su Sąjungos piliečio situacija, bet ir su jo šeimos nario, kuris yra trečiosios šalies pilietis, situacija“.

76 — Teikiu pirmenybę šiai sąvokai, kurią Teisingumo Teismas vartojo kalbėdamas apie šeimos susijungimą 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendime *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 56 punktas). Išskirta mano. Mano nuomone, ši sąvoka yra lygiavertė sąvokai „faktinė globa“.

77 — Žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimą *Ruiz Zambrano* (C-34/09, EU:C:2011:124, 43 ir 45 punktai); 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimą *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734, 65–67 punktai) ir 2012 m. gruodžio 6 d. Sprendimą *O ir kt.* (C-356/11 ir C-357/11, EU:C:2012:776, 56 punktas).

78 — Šis vertinimas taikomas net ir abiem atvejais, kai teisiškai vaikas prižiūrimas bendrai, t. y. P. Pinas dukros Shine ir I. O. Enowassam dukros Philomena atvejais. Iš tiesų reikia pažymėti, kad ši su savo dukra gyvena krizių centre.

79 — Šiuo klausimu žr. generalinio advokato M. Wathelet išvados byloje *NA* (C-115/15, EU:C:2016:259) 125 punktą: „nemanau, kad atsižvelgimas į Chartijos 7 straipsnį nacionaliniam teismui atliekant su SESV 20 straipsniu susijusį vertinimą galėtų išplėsti Sąjungos teisės taikymo sritį, pažeidžiant Chartijos 51 straipsnio 2 dalį“.

101. Šiomis aplinkybėmis laikausi nuomonės, kad svarbu kelti klausimą, ar vaiko, Sąjungos piliečio, teisės laisvai gyventi Sąjungos teritorijoje ribojimas remiantis vien tokiais argumentais, kaip *tai, kad nebuvo įrodyta, jog tėvas negali vienas visiškai pasirūpinti vaiku*, atitinka Sąjungos teisę, nors toks teiginys taip pat prilygtų teiginiui, *jog nebuvo įrodyta ir tai, kad jis galėtų globoti vaiką*! Šiuo klausimu man atrodo svarbu pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškino, jog šioje byloje nebuvo konstatuota, kad dar galima pakeisti globos teisės paskyrimą [80].

102. Todėl esu linkęs daryti išvadą, kad, esant tokioms situacijoms, kaip nagrinėjamosios pagrindinėse bylose, būtų neproporcinga automatiškai ir remiantis vien tuo, kad tėvas, Sąjungos pilietis, yra atitinkamoje valstybėje narėje, atsisakyti nepilnamečių vaikų, Sąjungos piliečių, motinoms, trečiosios valstybės pilietėms, suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje. Primenu, kad kiekvieno nukrypimo nuo Sąjungos piliečių teisės gyventi šalyje pateisinimas „[turi būti aiškinamas] siaurai [kaip] pagrindinio laisvo asmenų judėjimo principo, kurio apimties valstybės narės negali nustatyti vienašališkai, išimtis“ [81].

d) Tarpinė išvada

103. SESV 20 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį valstybei narei draudžiama atsisakyti vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, kuris faktiškai globoja savo nepilnametį vaiką, Sąjungos pilietį, suteikti teisę gyventi šio vaiko gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kurios pilietis jis yra, jeigu dėl tokių sprendimų šis vaikas negalėtų veiksmingai naudotis pagrindinėmis su jo, kaip Sąjungos piliečio, statusu susijusiomis teisėmis, neįrodžius, kad kitas iš tėvų, kuris yra šios valstybės narės pilietis, gali vienas faktiškai globoti vaiką. Šiuo klausimu nepakanka įrodyti, jog negalima atmesti, kad tas kitas iš tėvų galėtų faktiškai pasirūpinti vaiku.

2. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

104. Trečiasis prejudicinis klausimas susijęs su įrodinėjimo pareiga, susijusia su faktiniu vaiko, Sąjungos piliečio, priklausymu nuo vieno iš tėvų, trečiosios valstybės piliečio.

105. Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog Aplinkraštyje dėl užsieniečių, į kurį atsižvelgia Nyderlandų institucijos, atsakingos už paramos išmokėjimą, numatyta, jog pareiga įrodyti, kad vienas iš tėvų, kuris yra Nyderlandų pilietis, negali faktiškai pasirūpinti vaiku, tenka kitam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui. Šis turi įrodyti, kad objektyvios kliūtys neleidžia vienam iš tėvų, Sąjungos piliečiui, pasirūpinti vaiku, pripažįstant, kad vaikas priklauso nuo kito iš tėvų, trečiosios valstybės piliečio, taip, kad būtų priverstas faktiškai išvykti iš Sąjungos teritorijos, jeigu tam kitam iš tėvų būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje.

106. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar ši Aplinkraščio dėl užsieniečių nuostata neprilygsta pernelyg siauram Sprendimo *Ruiz Zambrano* [82] aiškinimui.

107. Nyderlandų vyriausybė savo rašytinėse pastabose pažymėjo, kad pagal bendrąją taisyklę, jog kiekvienas asmuo, kuris remiasi tam tikromis teisėmis ar tam tikrais jų padariniais, privalo įrodyti, kad šios teisės yra taikomos jo situacijai, įrodinėjimo pareiga tenka prašymų suteikti leidimą gyventi šalyje pateikėjoms.

80 — Reikia pažymėti, kad, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos, pagal Nyderlandų administracinę praktiką, jeigu tėvas yra dingęs be žinios, turi didelių fizinių sunkumų, naudojo smurtą šeimoje prieš motiną (kaip buvo kalbant apie X. V. García Pérez), gyvena specializuotame ilgalaikio gydymo centre (kaip yra kalbant apie Esther tėvą van de Pluijm) arba jau ilgą laiką visai nebendrauja su vaiku (kaip yra kalbant apie X.V. García Pérez ir J. Uwituze vaikus), jis nelaikomas faktiškai negalinčiu pasirūpinti savo vaikais!

81 — 2007 m. birželio 7 d. Sprendimas *Komisija / Nyderlandai* (C-50/06, EU:C:2007:325, 42 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

82 — 2011 m. kovo 8 d. sprendimas byloje C-34/09, EU:C:2011:124).

108. Laikausi nuomonės, kad tuo atveju, jeigu bylos šalis teigia, kad jos situacijai taikomas SESV 20 straipsnis, valstybės narės nacionalinės institucijos turi savo iniciatyva patikrinti, ar yra tenkinamos šios nuostatos taikymo sąlygos.

109. Kompetentingos nacionalinės institucijos, vertindamos sąlygas, būtinas, kad trečiosios valstybės pilietis, vienas iš vaiko, kuris yra Sąjungos pilietis, tėvų, galėtų gauti leidimą gyventi šalyje, aišku, nagrinėja, pirma, klausimus, tiesiogiai susijusius su vaiko, kaip Sąjungos piliečio, statusu, ir, antra, klausimus, griežtai priskiriamus prie nacionalinės šeimos teisės.

110. Kalbant apie klausimus, susijusius su atitinkamo vaiko, kaip Sąjungos piliečio, statusu, pagal Sąjungos teisę suteikiamos teisės neturi prarasti savo veiksmingumo dėl įrodinėjimo pareigos paskirstymo. Taigi man atrodo, kad, siaurai taikant nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus, susijusius su įrodinėjimo pareiga, gali būti pakenkta SESV 20 straipsnio veiksmingumui.

111. Dėl nacionalinės šeimos teisės aspektų vertinimo pažymėtina, kad kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos, atsižvelgdamos į proporcingumo ir vaiko intereso principus, turi savo iniciatyva kelti pirminį klausimą, susijusį su tuo, ar vaiko globą gali perimti kitas iš tėvų, valstybės narės, kurios pilietybę turi vaikas, pilietis, taigi ir Sąjungos pilietis, nes pagrindinėse bylose nagrinėjamos situacijos patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.

112. Be to, man atrodo, kad jeigu vienas iš tėvų, trečiosios valstybės pilietis, kuris faktiškai globoja vaiką (šiuo atveju – motina), būtų įpareigotas pareikšti savo paties interesams ir galbūt vaiko interesams prieštaraujantį ieškinį, tai pakenktų SESV 20 straipsnio ir bendrųjų teisės principų, be kita ko, proporcingumo principo veiksmingumui! Iš tiesų reikia pabrėžti, kad tokio ieškinio tikslas yra reikalauti, kad globa būtų perduota kitam iš tėvų siekiant įrodyti, kad tėvas nyderlandietis negali faktiškai pasirūpinti vaiku, todėl pripažįstama, kad vaikas yra taip priklausomas nuo savo motinos, kad, jeigu jai būtų atsisakyta suteikti teisę gyventi šalyje, jis iš tikrųjų būtų priverstas išvykti iš Sąjungos teritorijos [83].

113. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į trečiąjį prejudicinį klausimą atsakyti taip: valstybės narės kompetentingos institucijos turi savo iniciatyva iškelti ir nustatyti aplinkybę, ar vaiko globą gali faktiškai perimti kitas iš tėvų. Šios institucijos turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, laikydamosi proporcingumo principo ir vaiko intereso.

V – **Išvada**

114. Atsižvelgdamas į pateiktus argumentus siūlau Teisingumo Teismui į *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnautojų bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai) pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1. SESV 20 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį valstybei narei draudžiama atsisakyti vienam iš tėvų, trečiosios valstybės piliečiui, kuris faktiškai globoja savo nepilnametį vaiką, Sąjungos pilietį, suteikti teisę gyventi šio vaiko gyvenamosios vietos valstybėje narėje, kurios pilietis jis yra, jeigu dėl tokių sprendimų šis vaikas negalėtų veiksmingai naudotis pagrindinėmis su jo, kaip Sąjungos piliečio, statusu susijusiomis teisėmis, nejrodžius, kad kitas iš tėvų, kuris yra šios valstybės narės pilietis, gali vienas faktiškai globoti vaiką. Šiuo klausimu nepakanka įrodyti, kad negalima atmesti, jog tas kitas iš tėvų galėtų faktiškai pasirūpinti vaiku.

83 — Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos ir per posėdį pateiktų pastabų matyti, kad siekiant įrodyti, jog tėvas, Nyderlandų pilietis, negali rūpintis vaiku, motina, trečiosios valstybės pilietė, kuri faktiškai globoja vaiką, net ir prieš savo valią turi pradėti procesą pagal šeimos teisę, siekdama įrodyti tėvo negalėjimą rūpintis vaiku.

2. Valstybės narės kompetentingos institucijos turi savo iniciatyva iškelti ir nustatyti aplinkybę, ar vaiko globą gali faktiškai perimti kitas iš tėvų. Šios institucijos turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, laikydamosi proporcingumo ir vaiko intereso principų.